

**DEĞERLER EĞİTİMİNDE KARŞILAŞILAN SORUNLAR
VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ***
**PROBLEMS ENCOUNTERED IN VALUES EDUCATION
AND SOLUTION SUGGESTIONS**

Emine ALTUNAY ŞAM**

**Amasya Üniversitesi/Eğitim Fakültesi/İlköğretim Bölümü/Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı
emine.sam@hotmail.com

ÖZET

Değerler bir sosyal grup ya da toplum üyelerinin çoğunluğu tarafından benimsenmiş, varlığın, uyumun, işleyişin devamını sağlamak için doğru ve gerekli oldukları kabul edilen düşünce, duygu, kıymet, ilke veya inançlardır. Değerler; davranışları yönlendiren birer güdüdürler. Değerler pek çok alanda toplumsal hayatı düzenleyen hedeflerdir. Bireylerin değerleri içselleştirmiş olması ve davranışa dönüştürebilmesi o toplumun varlığı, düzeni ve bekası için önemli ve gereklidir. Toplumu toplum yapan değerlerin aktarılamaması önemsenmemesi, benimsenmemesi toplumsal yozlaşmayı beraberinde getirir ki bu da çöküşün en önemli sinyallerinden biridir. Yirminci yüzyıldan itibaren bilim ve teknolojiadaki hızlı gelişim ve değişim, bu değişimlerin ortaya çıkardığı birtakım olumsuzluklar toplumları ciddi bir şekilde etkilemektedir. Bu süreç toplumlarda olumlu gelişmeler yarattığı gibi, hızla artan sosyal problemleri de beraberinde getirmiş ve getirmeye devam etmektedir. Dünyada ve ülkemizde sıklıkla tanık olduğumuz bu problemler toplumsal ve ahlaki standartları belirleyen değerlerin yozlaştığını göstermektedir. Bunun nedeni bu değerleri formal ve informal düzeyde inşa etmekte karşılaştığımız güçlüklerdir. Diğer bir ifadeyle istenilen hedefe ulaşılamamaktadır. Bu çalışmada, değerlerin kazandırılıp davranışa dönüştürülmesinde yaşanan sorunlar, bunun nedenleri üzerinde durulacak ve etkili bir değerler eğitimi için deneysel araştırmalar ışığında çözüm önerileri sunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Değer, birey, okul, aile, öğretmen, medya

ABSTRACT

Values are the opinions, feelings, importance, principles or beliefs, which are adopted by most of a social group or society members and considered right and necessary to sustain the existence, adaptation and process. Values are motives that steer the behaviors. Values are the goals that organize the social living in many areas. It is important and necessary for individuals to indigenize the values and convert them into behaviors for the existence, order and continuation of that society. Non-transmission, negligence and non-adoption of the values,

* Bu çalışma 8-10 Mayıs 2015 tarihleri arasında Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi tarafından düzenlenen VII. Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Kongresinde sunulan sözlü bildirinin genişletilmiş halidir.

which give the society its identity, cause social corruption and this is one of the most significant signs of the downfall. As of the twentieth century, rapid development and change in science and technology and several negative situations induced by these changes have seriously influenced the societies. This period has both resulted in positive developments and caused rapidly increasing social problems in societies, and it continues to cause those problems. These problems, which we often witness in the world and in our country, indicate the corruption of the values that determine the social and ethical standards. This is caused by the difficulties experienced in building these values formally and informally. In other words, the intended goals can't be achieved. In this study, emphasis will be set on the problems with the adoption of the values and their conversion into behaviors and the causes of these problems; solution suggestions will be proposed in light of experimental researches for an effective values education.

Key words: value, individual, school, family, teacher, media

1.GİRİŞ

Değerler, toplumca iyi, doğru, faydalı olarak kabul edilen yapılması, uygulanması arzu edilen davranış ve tutumlardır. Değerler, belirli bir durumu diğerine tercih etme eğilimi olarak tanımlandığı gibi, davranışlara da kaynaklık eden onları yargılamaya yarayan anlayışlar olarak da kabul edilmektedir. Değerler, bireyin ve içinde yaşadığı toplumun yaşam kalitesini ve motivasyonunu artıran toplumu huzurunu, barışı mutluluğunu temel alan kurallardır.(Ulusoy&Arslan, 2014)

Değerlerin önemli bir özelliği, doğuştan kalıtsal olarak bireyle birlikte gelmeyip yaşamın içinde kazanılmasıdır. Birey, ileriki dönemlerde kişiliğini, bakış açısını, davranışlarının yönünü belirleyecek, onun tanınmasında temel ölçütler olarak işlev görecektir değerleri yaşarken kazanır. Bu yüzden bireyin belirli değerlerin farkına varması, yeni değerler üretmesi, benimsemesi ve kişiliğine mal ederek davranışları ile sergilemesi başlı başına bir eğitim sorunudur. Buna kısaca değerler eğitimi denilmektedir (Yeşil, Aydın, 2007; Yazıcı, 2006). Toplumun karşılaştığı pek çok sorunun çözüm temelinde yapı taşı vazifesi gören değerler; milli, dini, evrensel, insani, bireysel, toplumsal, ekonomik, siyasi değerler olarak sınıflandırılabilir.

Bilgi ve teknoloji çağı olan son yüzyıl baş döndürücü bir değişim ve dönüşümün yaşandığı bir süreçtir. Bu değişimler yaşam kalitesi ve standartlarını yükselttiği gibi, hızla artan sosyal problemleri de beraberinde getirmiş ve getirmeye devam etmektedir. Ülkemizin de içinde yer aldığı Dünya toplumları da bundan ciddi şekilde etkilenmekte, şiddet olayları, cinayet, terör, intihar, hırsızlık, uyuşturucu, hoşgörüsüzlük, sorumsuzluk, saygısızlık, çevre kirliliği, sahtekârlıkta artış (yalan söyleme, sanal korsanlık, hırsızlık, kopya çekme vs.), aile kurumunun zayıflaması, cinsel sapmalar, parayı en büyük değer görme, vb. toplumsal ahlaki problemlerden çocuklar, gençler başta olmak üzere toplum bireyleri ve dolayısıyla devlet yapıları etkilenmektedir. (Altıntaş, 2012:32). Dünyada ve ülkemizde sıklıkla tanık olduğumuz bu problemler toplumsal ve ahlaki standartları belirleyen değerlerin yozlaştığını göstermektedir. Ailede, okulda ve toplumda yaşanan değer yitimi bugün yaşanan sosyal sorunların temel sebeplerinden biridir. Çocuklarımıza huzurlu ve güvenli bir gelecek hazırlamak için değerler eğitimi konusu yeniden ele alınmalı ve önemsenmelidir. ((Ulusoy&Arslan 2014) Toplum ve birey hayatı için bu derece önemli olan değerlerden arınmış bir eğitim anlayışı düşünülemez. 1970'li yılların ortalarından itibaren öne çıkan değerler eğitimi ve bu alana ilişkin araştırmalarda Rokeach, Simon, How, Raths, Harmin Kirschenbaum, Kohlberg gibi isimler alanyazının önemli araştırmacıları arasındadırlar. (Ulusoy&Arslan 2014)

Değerler eğitimi yaşam boyu devam eden bir süreçtir. Aile eğitimi, din eğitimi, çevre, kitle iletişim araçları değerler eğitiminde ve davranışa dönüştürülmesinde önemli olmakla birlikte en önemli görev ve sorumluluk kurumsal eğitim sisteminin payına düşmektedir. Ancak etkili ve davranışa dönüştürülebilir bir değerler eğitimi sürecinde diğer etkenlerinde değerler eğitimini olumlu yönde desteklemeleri gerekmektedir.

2.YÖNTEM

Çalışmamızda araştırma konumuzun belirlenmesi yapıldıktan sonra, konu ile ilgili olarak literatür taraması yapılmıştır. Bu belgeler nitel araştırma deseninin doküman analizi yöntemi ile incelenmiştir. Doküman analizi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Sonuçlar doğrudan alıntılara yer verilerek betimsel biçimde sunulur.(Yıldırım ve Şimşek, 2011). Ulusal yayınların yanı sıra uluslararası literatürde incelendiğinde nitel bir araştırma metodu olarak doküman analizi yönteminin oldukça önemli olduğunu dile getiren yazarlar olduğu görülmüştür (Bowen, 2009; Owen, 2014).Doküman analizi yöntemiyle etkili değerler eğitiminde karşılaşılan sorunlar kaynaklarına göre sınıflandırılmış, bunların etkileri değerlendirilmiş, çözüm önerileri sunulmuştur.

3.DEĞERLER EĞİTİMİNDE KARŞILAŞILAN SORUNLARIN NEDENLERİ

3.1.Postmodernizm ve Küreselleşmenin Değerler Eğitimine Etkisi

Değerler eğitiminde çelişki yaratan sorunların kaynaklarından biri çağımızda hakim olan Postmodernizm anlayışıdır. Modernizmin olumsuz izdüşümü, toplumsal, ekonomik, siyasi dengeleri altüst etmiş bunun ilk tepkileri I. Dünya Savaşı ile baş göstermiştir. Modernizm inancın ve umutların bittiği 19. Yüzyılın ortalarından itibaren ise Postmodernizm başlamıştır. (Berkay, 2000).

Postmodernizme geçiş kapitalizmin gelişme süreci ile ilişkilendirildiğinde Jameson' un (1984) iddia ettiği, “Postmodernizmin çağdaş kapitalizmin bir meyvası olduğu fikri” ile desteklenmiş olacaktır. Fakat söz konusu olan kapitalizm, akademik olanlar da dahil olmak üzere yaratıcı profesyonellerin kültürel olarak seçkin tabaka üyeleri üzerinde odaklanmıştır. Bunun nedeni, kapitalizmin gelişimi, para ekonomisi, büyük kentlerin ortaya çıkışı ile toplumsal ilişkilerin niteliğinin değişmesidir.

“Fiske (1995)”, postmodern kültürü parçalanmış kültür olarak tanımlar.

Postmodernizmle başlayan değişim süreci, sadece toplumsal ilişkilerde değil, şiirde, edebiyatta ve kültürde, üretimde, tüketimde, eğitimde kısaca hayatın her alanında kendisini hissettirmiştir. (Kaypak, 2013)

Postmodernizm toplum anlayışının bireyciliği ön plana çıkarmış olması, bireyin çıkarlarını toplumun çıkarlarından öncelikli boyuta taşıması, değerler eğitiminde çelişkileri de beraberinde getirmekte, bireyin özerklik anlayışının mı yoksa toplumun isteklerinin mi yer alacağı tartışmalarına neden olmaktadır. Bu düşünceye göre değerlerin tek ve nihai kaynağı bireyin kendisidir. (Altuntaş, 2012).

Postmodernizm ve küreselleşme eş zamanlı işleyen sürecin birbirlerini besleyen parçalarıdır. Bu süreçte dinî ve toplumsal değerlerde değişim gözlemlendiği; küreselleşmenin kendisinin değer ürettiği ve ürettiği değerleri yaygınlaştırdığını söylemek mümkündür. Toplumsal hayatta değerlerin kaybolmamakla birlikte küreselleşme sürecinin ürettiği değerlerin yer almaya başlaması bireysel ve toplumsal yapıda da değişimleri beraberinde getirmiştir. Küreselleşme sürecinin ürettiği kültürel pratikler, yaşam biçimleri, bireyselleşmeyi ön plana çıkarmıştır (Özbolat, 2012). Bu değişimle ön plana çıkan postmodern ve küresel değerler, tarihsel, toplumsal ve kültürel bağlamda oluşan ve kuşaktan kuşağa aktarılan değerleri gölgede bırakmıştır.

Çağın yeni anlayışı ekonomik, siyasi, toplumsal ve aile hayatını derinden etkilemiştir. Küreselleşmenin yaygın etkisinde en etkili vasıta medya olmuş ve bireylerin başta temel, geleneksel ve milli değerler olmak üzere değer algılarını şekillendirmiş ve toplumda değer erozyonuna neden olmuştur. (Yazıcı, 2014)

Küreselleşme ve Postmodernizm özde yukarıda da belirtildiği gibi teknoloji ve bilgi çağının gereklilikleri olan bireysellik bağlamında “hayal gücü, yaratıcılık, serbest teşebbüs, özgüven, özdenetim, özmotivasyon, özdisiplin değerleri yüksek, herkes gibi olmayan, farklı düşünen, davranan ve üreten” bireyler yetiştirmeyi temel almıştır. Yaratıcılık, eleştirel düşünce, ikna yeteneği, esneklik, özerklik, yüksek adaptasyon yeteneği, dinamizm, yüksek iletişim becerisi, empati, işbirliği gibi nitelikler öncelikli niteliklerdir. (Şahin, 2004) Bu niteliklerin eğitime yansımaları ise öğrenciyi bir birey olarak merkeze alıp öğretmenin rehber olarak öne çıktığı yeni bir eğitim modeli olarak Türkiye’de de uygulanmaya başlamıştır. Nitekim Türkiye’de 2005 yılı sosyal bilgiler programı, önceki programların amaçlarına uygun olarak, ulusal ve evrensel değerleri benimsemiş vatandaş yetiştirme amacını taşımaktadır. Bunlara ek olarak programda, dünyadaki değişim ve dönüşüm dikkate alınarak küresel konuların öğretilmesine önceki programlara göre daha fazla ağırlık verildiği söylenebilir. Bunun temel nedeni “Küresel vatandaşlık” bilincine sahip, insanlığın sorunlarını kendi sorunu gibi benimseyip çözümler üretebilecek nitelikte vatandaşların yetiştirilmesi daha fazla ihtiyaç duyulmasıdır. Küresel gelişmeler, daha fazla aktif ve iletişime açık vatandaşların yetiştirmesini zorunlu kılmaktadır. Çünkü, geçmiş dönemlere göre farklı kültürlerin karşı karşıya gelme olasılığı daha fazla artmıştır. Bu durum, demokratik, hoşgörülü vatandaşların yetiştirilmesini gerektirmektedir. (Kan, 2009)

Küreselleşmenin Türkiye’deki İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretimi Programına ve Ders Kitaplarına yansımalarının incelendiği bir araştırmada (Sağlam&Vural, vd. 2011) küreselleşmenin, Türk ilköğretiminde yeni sosyal bilgiler programıyla birlikte ayrıntılı bir biçimde yer aldığı ortaya konmuştur. 2005 ilköğretim sosyal bilgiler programında küreselleşmeye yönelik 4, 5, 6 ve 7. sınıflarda birer ünite yer almakta ve bu ünitelerde küreselleşmenin ülkeler, toplumlar ve bireyler üzerindeki etkileri irdelenmektedir. Türkiye’de yapılandırıcılık temelinde hazırlanan 2005 ilköğretim sosyal bilgiler programında; 1998 ilköğretim sosyal bilgiler programına göre küreselleşmenin ve ilgili kavramların daha fazla yer aldığı ve bunda Türkiye’nin üyesi olmaya çalıştığı Avrupa Birliği’nin, eğitim politikaları alanında da önemli oranda etkisi altında kaldığı anlaşılmaktadır.

Yeni değerler, “hayal gücü, yaratıcılık, serbest teşebbüs, özgüven, özdenetim, özmotivasyon, özdisiplin değerleri yüksek, herkes gibi olmayan, farklı düşünen, davranan ve üreten” bireyler yetiştirmeyi hedeflerken bunun tam olarak anlaşılabilmesi, eğitimsel sorunlar, medya ve sanal dünyanın da etkisiyle, özgürlük adı altında sorumsuz, eğitimsiz, hedefsiz, saygısız, kontrolsüz tüketime odaklı, okumayan, üretmek yerine tüketmeyi tercih eden, saygısız, disiplinsiz, özensiz, hazırıcı bir genç kitlesinin oluşmasına neden olmuştur. Teknolojinin sağladığı yüksek yaşam standartları ve bilgiyle toplumu içiçe olan nesil, bu imkanları daha iyi değerlendirebilecekken değerlerin yozlaşması gelişmelerle çelişir hale gelmiştir.

“Öğretmen Görüşlerine göre Eğitim Değerlerindeki Farklılaşmalar”ın araştırıldığı bir çalışma (Başol & Bardakçı, 2008), bu değişimi tespit etmesi açısından dikkate değerdir. Geçmiş yıllarda görev yapan bir grup öğretmenden oluşan katılımcılar, yaratıcılık ve üretkenlik değerlerinin 60’lı 70’li yıllarda eğitim sistemi içerisinde daha ön planda olduğunu bu dönemden sonra bu değerlere verilen önemin azaldığını ifade etmektedirler. Katılımcılar bu değerlerdeki sürekli düşüşte, 80’li yıllarda yaşanan politik çalkantıların yanı sıra sosyoekonomik değişimin de etkili olduğunu belirtmişlerdir. Bu sürecin, bireyleri, geleceklerini yetenekleri

doğrultusunda değil, para kazanabilecekleri alanlara göre şekillendirmeye ittiğini bunun sonucunda yaptığı işi sevmeyen, üretkenlik ve yaratıcılıktan uzak nesiller yetiştirildiğini belirtmektedirler.

3.2. Medya ve Değerler

Değerlerin inşasında etkili bir başka faktör medyadır. Medya; Türk Dil Kurumu'nca kitle iletişim araçlarının tümü olarak ifade edilmiştir. (Türk Dil Kurumu, 1998) Sosyal medya ise, internet ağı üzerinden bilgisayar, televizyon ve cep telefon vasıtaları ile iletişimin gerçekleştirildiği medya türüdür. Bu iletişimde bireyler iletileri/mesajları anında eş zamanlı olarak paylaşmaktadırlar. Adına sosyal medya denen bu iletişim ağlarının en önde gelenleri; Twitter, Facebook, MSN, Blogger, Myspace ve Youtube"dur. Sosyal ağlar olarak tanımlanan bu yazılım ağları aynı anda / eşzamanlı olarak milyonlarca kişiye ulaşmakta, benzer ve farklı sınıflardan birçok insanı kendi platformlarında buluşturabilmektedirler. Önceleri masum bir arkadaşlık sitesi olarak kurulan bu ağlar sonraları ise; birey ve toplumları örgütlü veya örgütsüz olarak etkileme sürecine almıştır. Güvenlik ve etik açısından kısmen denetlenebilen ve yönetilen bu ağlar son dönemlerde çok yönlü etkileşimi beraberinde getirmiştir.(Alav, 2014)

"Sosyal Medya'nın Birey ve Toplumsal Yapıya Etkileri" konulu araştırmada (Alav, 2014)Sosyal medyanın her ne kadar avantajı ve çekici bir yapısı olsa da beraberinde dezavantaj ve tehlikeleri de taşıdığı sonucuna varılmıştır. Sosyal medya; gündem ve kamuoyu oluşum süreci ile birlikte eğlendirme, haber edinme, spor programları, magazin programları, sanal ticaret, arkadaşlık, iletişim, eğitim ve iş gibi birçok etkileşimi beraberinde taşıma özelliğine sahiptir. Diğer taraftan sosyal medya birçok sorun ve tehlikeyi de beraberinde getirmektedir. Bunlar; açık ve örtük/gizli mesajların sunulması suç ve terör örgütlerinin sosyal medya içinde yapılanması, zararlı ve yasaklı maddelerin (uyuşturucu vb.) satılması, sunulması ve alıştırılması gibi tehlikeleri de sunmaktadır. Sosyal medya bireyleri kısmen mutlu etse de diğer taraftan bireyi yalnızlaştırarak aile ve yaşadığı topluma yabancılaştırmaktadır.

Medyanın çocuklar ve gençler üzerindeki olumsuz etkilerine yönelik yapılan deneysel çalışmalardan da anlaşılacağı üzere (Elma, 2010; Yılmaz,2013; Aydemir, 2007; Büyükbaykal, 2007; Deveci, 2009) medya değerlerin etkinliğini azaltan bir başka faktördür. Emekli bir sınıf öğretmeni 2000'lerle birlikte yaşanan değişimi şöyle ifade etmektedir: "*Seksenler: Çocuklara okuyun derdik, ne bulursanız okuyun. Kitap, gazete, dergi bunlara hep doğru gözüyle bakardık. 2000'ler: internet hayatımıza girdi. Bilgi çöplükleri oluştu.. O zaman çocuklara seçerek okuyun demeye başladık...*" (Başol & Bardakçı, 2008).

Ortaya çıkış ve kullanılış amacına bağlı olarak başlangıçta haber alma ve bilgilendirme ihtiyaçlarını gidermeye yarayan medya araçları zaman içerisinde bireylerin değer yargılarını tavırlarını inançlarını da şekillendirmeye başlamıştır.(Yazıcı, 2014). 1970'lerden itibaren yaygınlaşarak evlere giren en önemli ve etkili iletişim araçlarından biri televizyondur. Toplumun çok daha büyük bir kitlesine hitap etmektedir. Gelişen teknolojinin etkisiyle ses ve görüntü kalitesi, program çeşitliliği televizyonun etkileme ve etkilenme oranını daha da yükseltmiştir.

Bir saatlik televizyon izlenimi süresince aramızdan birinin sanayi dışı bir toplum üyesinin ömrü boyunca tespit edebileceğinden daha fazla imgeleri saptaması olanak dahilindedir. (Fiske, 1995)

Bu yönüyle eğitime ilişkin mesajlar vermek ve toplumu eğitime odaklı devasa bir iletişim aracıdır. Her kurumun kendine özgü sorumlulukları olduğu gibi medyanın ve televizyon yayıncılığının da topluma karşı sorumlulukları vardır. Bunların başında yayınlanacak programların toplum yararı gözetilerek hazırlanması bilincidir. Yayın

kanun ve yönetmeliklerine rağmen program ve yayın kriterlerine tam olarak uyulmaması yeterli denetimin olmaması televizyonun fayda yerine zararlı etkilerini ortaya çıkarmaktadır.

Toplumsal olaylardan çevrede ve medya da en yaygın olarak karşılaştığımız ve saygı, sevgi, hoşgörü demokratik haklar gibi pek çok değerın içselleşmesini engelleyecek derecede etki yaratan sorunlardan biri şiddettir. Dar çerçeveli şiddet teriminin - meşru olduğu varsayılan - bir organ tarafından kaba kuvvet uygulaması anlamında kullanıldığı, geniş çerçeveli şiddet teriminin ise, tüm insan hakkı ihlallerini kapsadığını söylenebilir. (Özerkmen, 2012)

Uzmanların bir kısmı şiddetin artmasının temel sebeplerinden birinin medya olduğu konusunda birleşmektedirler ve iki önemli noktayı vurgulamaktadırlar. Bunlardan biri izleyicilerin kurban yerine suçluyla özdeşleşmeye itilmesi, diğeri medyada şiddet seyretmenin hayal bile edilemeyecek davranışların taklit edilmesine yöneltmesidir. Freedman ve Sears adlı iki sosyal bilimci televizyonda şiddet eylemlerini izlemenin saldırganlıkla ilgili düşüncelerin uyarılmasına yol açacağı bunun bireyleri davranışsal eğilimlere daha hazır hale getireceğini vurgulayarak medya-şiddet ilişkisini açıklamaktadır. (Palabıyıköğlü, 1997)

Medya ile ilgili ortaya çıkan bu tablo eğitim ortamlarında aktarılmaya ve kazanıma dönüştürülmeye çalışılan değerlerle çelişmektedir. Medya, değerlerin yozlaşmasında tek başına belirleyici olmadığı düşünülse bile insan haklarının çiğnenmesi, sevgi, saygı, adalet gibi değerlerin önemini yitirmesinde birey üzerinde psikolojik bir etkiye sahip olduğu şüphesizdir. Medyanın sınırlanması zor etki alanındaki olumsuz yayınlardan ve bilgilerden toplumu koruyabilmek için öğretim kurumlarında verilen medya okuryazarlığı dersinin toplum genelinde yaygınlaştırılması esas alınmalıdır.

Elma vd. tarafından yapılan Türkiye’de Medya Okuryazarlığı Eğitimi ve Medyanın İşleyişi ve Etik İlkeler üzerine yapılan çalışmada araştırmanın evrenini 2006-2007 öğretim yılında beş pilot ildeki uygulama okullarında medya okuryazarlığı dersini alan 7. sınıf öğrencileri, bu dersi veren öğretmenler, okul yöneticileri ve öğrenci velileri oluşturmuştur. Çalışma sonuçlarına bakıldığında katılımcıların Türkiye’de ulusal düzeyde yapılan yayınların içeriğine ve niteliğine ilişkin ciddi eleştiriler dile getirdikleri görülmüştür. Bu eleştirilerin genel hatlarıyla medyanın reyting ve tiraj uğruna toplumsal değerleri yozlaştırma, kişilerin özel yaşamlarına müdahale etme ve hiçe sayma, yayınlarda abartıya yer verme konularına odaklandığı saptanmıştır. Öğrencilerin Türkiye’deki medyanın yayınlarda tarafsız davranma, kişi haklarına saygı duyma, dürüstlük, sorumlu yayın anlayışına uyma ve toplumsal değerleri güçlendirme ilkeleri konusundaki görüşlerinin yönetici, öğretmen ve veli görüşleriyle örtüştüğü de görülmektedir. (Elma, 2010)Bu deneysel çalışmada medyanın da değerlerin yozlaşmasında etkili olduğuna dikkat çekilmektedir. Diğer yandan Medya okuryazarlığı dersinin medya konusunda öğrencileri bilinçlendirdiği gözlenmektedir.

Medyanın en önemli finans kaynağı reklam programlarıdır. Reklamlarda bir taraftan toplum tarafından geçerli olan, kabul edilmiş yaşam biçimleri gösterilirken diğer taraftan da toplum için yeni veya aykırı olan yaşam biçimleri de sunulmaktadır. Reklamlarla çocuğa değişik tüketim şekilleri, tüketim yoğunluğu ve farklı tüketim alışkanlıkları gösterilir. Bu şekilde geleceğin tüketicisi olacak çocuklarda marka tercihi ve marka sadakati yaratılmaya çalışılmaktadır. Bu noktada özellikle gençlere yönelik kredi kartları hatta çocukluk yıllarından başlayan ve çocuğu hep koruyacağını vaat eden banka reklamlarıyla da çocuklara belirli bir tüketim modeli sunulmaktadır. (Elden & Ulukök, 2006). Medya boyutunda reklamların cazibe merkezi olması yönündeki olumsuz işlevi tasarruf, sorumluluk gibi değerlerin kazanıma dönüşmesini engellediği gibi anlamını yitirmesine de sebep olabilmektedir.

Medya Okur-yazarlığında hedeflenen ise, bireyleri medya kullanırken demokratik haklarının farkında olan vatandaşlar olarak geliştirmek, toplumsal sorunlara duyarsız kalmamaları konusunda uyarmak ve medya karşısında daha donanımlı kılmaktır. Medya Okur-yazarlığı programları, bilinçli vatandaşların yetiştirilmesine katkıda bulunarak onları asılsız ve tutarsız bilgi kirliliğinden korumaktadır. (Tanrıverdi&Apak, 2010) Türkiye’de Medya Okuryazarlığı Eğitimi ve Medyanın İşleyişi ve Etik İlkeler üzerine yapılan araştırmada, medya okuryazarlığı dersinin medya konusunda öğrencileri bilinçlendirdiği de gözlenmektedir. (Elma, 2010) Medya Okur-yazarlığı dersi öğretim programı ile öğrencilere kazandırılmak istenen değerler ise; özel yaşamın gizliliğine saygı,duyarlılık, dürüstlük, sorumluluk, etik kurallara bağlılık, farklılıklara saygı, kültürel mirası yaşatmaya duyarlılık, aile içi iletişime önem verme, bilinçli tüketim, toplumsal hayata aktif katılım, bilimsellik, eşitlik, yardımlaşma, dayanışma, paylaşma olarak ifade edilmektedir(Tanrıverdi&Apak, 2010)

3.3.Değerler Eğitimine Yönelik Öğretmenlerin Farkındalığı ve Yöntem Sorunları

Bireylerin büyüme ve gelişme aşamasında algılama ve davranışa dönüştürme çağlarında değer eğitiminin bilgi ve öğrenme düzeyinin, birey tarafından davranışa taşıyabilecek boyutta kazandırılması gerekmektedir. Bu davranışlar öğrencinin kişiliğini karakterini oluşturmasında yapıtaşlarıdır. Öğrenci kişiliğinin gelişimi ve oluşması öğretmenin öğrencileri ile kuracağı ilişkiler sayesinde. Öğrencinin olumlu tutumlar kazanmasında, akademik başarısında, değişimin odağındaki kişinin kendisi olduğunu hissetmesinde, sorumluluk ve paylaşılmış sorumluluk duygularının okul ve sınıf ortamında yaşanmasında ve daha pek çok değer içselleştirilmesinde öğretmen davranışları önemli ölçüde etkili olmaktadır. (Berkant& Sürmeli, 2013, Şimşek, 2011)

Değerler eğitiminin konuları itibariyle ağırlıklı olarak ilişkilendirildiği sosyal bilgiler dersi başta olmak üzere çeşitli derslerin müfredatı değer kazanımlarına yer vermektedir. Öğretmenler bu konuda önemli bir role sahiptir. Öğretmenlerin kullandıkları yöntem ve tekniklerle müfredatla ilişkilendirilen değerleri davranışa dönüştürme konusunda deneyimli ve kararlı olmaları, bilişsel ve duyuşsal değer becerilerini pekiştirmeleri için okul ve ailenin desteğini de almaları gerekir.

Türk Milli Eğitimi değerler eğitimine temel amaçları arasında yer vermiştir. Değerler eğitiminin müfredat gereği ağırlıklı olarak işlendiği İlköğretim sosyal bilgiler öğretim programındaki açıklama bunu destekler niteliktedir. “21. yüzyılın çağdaş, Atatürk ilkeleri ve inkılâplarını benimsemiş, Türk tarihini ve kültürünü kavramış, temel demokratik değerlerle donanmış ve insan haklarına saygılı, yaşadığı çevreye duyarlı, bilgiyi deneyimlerine göre yorumlayıp sosyal ve kültürel bağlam içinde oluşturan, kullanan ve düzenleyen (eleştirel düşünen, yaratıcı, doğru karar veren), sosyal katılım becerileri gelişmiş, sosyal bilimcilerin bilimsel bilgiyi üretirken kullandıkları yöntemleri kazanmış, sosyal yaşamda etkin, üretken, haklarını ve sorumluluklarını bilen, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarını yetiştirmeyi amaçlamaktadır” (Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), 2010).

Öğretmenlerin değer eğitimine en çok sosyal bilgiler dersinde yer verdikleri bunu sırasıyla Türkçe, fen ve teknoloji, matematik, müzik, resim, bilgisayar ve İngilizce dersinin izlediği belirlenmiştir. Bunların dışında bazı öğretmenler, hayat bilgisi ve din kültürü derslerinde de değerlerin eğitimi ile ilgili uygulamalarının olduğunu ifade etmişlerdir. (Balcı ve Yanpar Yelken, 2013).

Öğretmen ve öğretmen adaylarının öncelikle değerlerin insan ve toplum için önemini anlayıp ondan sonra uygun yöntem ve teknikleri işe koşması gerekir. Hangi değerlerin öncelikle ele alınması gerektiği hâlen tartışmalı bir konu olmasına karşın, temel demokratik değerler konusunda da bir uzlaşma olduğu görülmektedir. (Tay&Yıldırım, 2009). Öğrenme sürecine birey sadece bilişsel boyutuyla değil duyuşsal boyutuyla da

katılmalıdır. Öğrenmenin etkin ve verimli olabilmesi için bilişsel ve duyuşsal boyut aynı hedefe odaklanmalıdır. Bu nedenle bireyin öğrenme ortamında aktarılan konuya güdülenmişliği, istekli olması ilgili konuyu öğrenmesi ve içselleştirmesinde önemli bir etkiye sahiptir. Topses (2003)

Öğretmenlerin değer öğretiminde genellikle, bilgi aktarımına ve sözel iletişime dayalı etkinlikleri kullandıkları tespit edilmiştir.(Kan, 2010) Ancak sonuçları itibariyle öğretmenlerin farkındalığını kanıtlayan verilerin elde edildiği çalışmalar da vardır. Örneğin, Balcı ve Yanpar Yelken tarafından yapılan araştırmada öğretmenlerin değer öğretiminde en etkili buldukları yöntemin örnek olay incelemesi olduğu, en az etkili yöntemin ise geleneksel telkin yöntemi olduğu bulunmuştur. Öğretmenlerin değer eğitimine en çok değindikleri dersin sosyal bilgiler, en çok ilişkilendirdikleri ara disiplinin rehberlik ve psikolojik danışma olduğu belirlenmiştir. (Balcı& Yanpar Yelken, 2013) Öğretmenler ayrıca etkili değerler eğitiminde okul, aile, öğretmen işbirliğinin önemli olduğunu vurgulamaktadırlar.(Kan, 2010) Diğer yandan etkili değerler eğitimi için öğretim ortamında yapılan başka uygulamalar da sonuçları açısından dikkate değerdir. Örneğin, Dilmaç vd. (2007) tarafından yapılan çalışma, İnsani Değerler Eğitimi Programının bireylerin değerler ediniminde etkili olduğunu göstermektedir. Öğrenciler Değerler eğitimi programına altı hafta boyunca devam etmişlerdir. Bu çalışmanın sonucunda öğrencilerin davranışlarında ve tutumlarında gözle görülür önemli değişiklikler meydana gelmiştir.İnsani değerler eğitimi grup rehberliğine katılan öğrencilerin, insani değerler ölçeğinin sorumluluk, arkadaşlık, dostluk, barışçı olma, saygı, dürüstlük ve hoşgörü düzeylerinin eğitim programı sonunda anlamlı düzeyde artış görülmüştür. (Dilmaç vd., 2007) Değerlerin çocuk ve gençler tarafından benimsenmesi, içselleştirilmesi onların akademik başarılarına da olumlu katkı sağlamaktadır. Bu durum ise eğitimin temel amaçlarından biridir. (Durualp&Durualp, 2012).

3.4.Kurumsal Kültür ve Okul İklimi

Örgüt ya da kurum kültürü, gruba bağlılığın gelişmesi için önemlidir. Örgüte bir kimlik duygusu kazandırır. Bireyin değerleri ve örgütün değerleri arasındaki karşılıklı ilişkinin güçlü olması, kurumsal kültürün gücünü artırır. Bu da çalışan bireylerin kurum menfaati ve hedefleri yönünde bir iklim oluşturmasını sağlar. (Balcı&Yanpar Yelken, 2013, Elkatmış, 2014, Shin & Reyes 1991, Şahin-Fırat, 2010).

Değerler birey ve toplum boyutunun dışında kurumsal amaçların, ideallerin, standartların belirlenmesinde üyelerin sorumluluk ve faaliyetlerinin tespitinde önemli bir role sahiptir. Örgütlerin yaşama ve gelişmesinin sadece fiziksel öğeler ile sağlanamayacağı artık genel kabul görmüş bir konudur ve örgütleri kuşatan çevredeki toplumun kültürel özellikleri örgütleri etkilemektedir. (İpek, 1999, Yılmaz, 2007). Kurum veya örgüt yönetimi olarak bunun önemsenmesi kurumsal başarıyı da etkiler.

Değerlerin kazandırılması formal ve informal düzeylerde hayat boyu devam eden bir süreçtir.

Diğer bir ifadeyle değer edinimi aile, akran grupları kitle iletişim araçları gibi sosyalleşme araçlarının ve gündelik yaşam içindeki etkileşimlerin de etkisiyle yaşam boyu devam eder. “Örtük Program (*hidden curriculum*)” olarak da tabir edilen, eğitimin aktif olarak gerçekleştiği bir kurum olan okul atmosferi, öğretmenlerin disiplin anlayışı ve beklentilerini sergilediği, model olduğu değerlerin öğrenildiği veya öğrencilerin değer gelişimine katkısı olan ortamdır. (Aladağ, 2012). Okullar örgün eğitimin gerçekleştirildiği öğrenci yaşantısına ve geleceğine yön veren çok önemli ortamlar olmakla beraber, okul iklimi öğrenci, yönetim ve öğretmenlerle bütünlük bir kurumdur. Bu nedenle bu bütünlük yapı eğitimi tüm aşamalarında olduğu gibi değerler eğitiminde de önemli bir role sahiptir.

Öğretim ortamları olan okulların iklimi okuldaki eğitimin kalitesini, akademik başarıyı etkilediği gibi bireylerin edindikleri bilgileri davranışa dönüştürmesini de etkileyen ortamlardır. Bu nedenle değerler eğitimi açısından bu husus ele alındığında öğrencinin değerleri okul atmosferinde de uygulayabileceği koşulların bulunması zaruridir. Sağlıklı bir okul kültüründe öğretmenler ile okul müdürlerinin ve örgütün değerlerinin uyumu büyük önem taşımaktadır. Benimsenen değerler okul ortamında kurulan ilişkilerin niteliğini etkiler. Kurumlarda iş görenler ve yöneticiler arasında çıkan çatışmaların en önemli nedenlerinden biri değer farklılıklarıdır. Nitekim okullar değere dayalı kurumlar olduğu için, paylaşılan güçlü değerleri olan okullar etkili okullardır. (Şahin-Fırat, 2010, Selanıkay, 2014). Okuldaki bütün iş görenlerin aynı inanç etrafında toplanabilmesi için, örgütte herkesin katıldığı ortak bir kültürün oluşturulması gerekir. Okul kültürünün belirleyicileri öğretmen, yönetici, öğrenci ve yardımcı personelin iletişimi sonucu ortaya çıkan etkileşimdir. Fakat belirleyiciler içinde en etkili unsur okul yöneticisidir. Nitekim araştırmalar öğretmenlerin, okul kültürünün en önemli resmi temsilcisi olarak okul müdürlerini gördüklerini ortaya koymaktadır. Ayrıca araştırmalar okul müdürlerinin iletişim becerileri ile okul kültürü arasında doğrusal bir ilişki bulunduğunu da göstermektedir (Şahin-Fırat, 2010).

Öğrenciyi bir bütün olarak yetiştirmeye çalışan okulun önemli bir parçası olan örtük programın birer yansıması olan, okul yönetimi, okulun organizasyon biçimi, öğretmenin öğrencilerle iletişim tarzı gibi okul iklimine ait özellikler çocuklara aktarılmaya çalışılan değerler üzerinde önemli etkilere sahiptir. (McGettrick, 1995, akt.Sarı & Doğanay, 2009).

Hemen hemen tüm ülkelerde eğitimin nihai amacı, toplumun beklentilerine uygun düşünen, araştıran, tartışan, sorgulayan, görevlerini ve sorumluluklarını bilen, demokratik, çağdaş vb. iyi bir vatandaş yetiştirmektir. Bunu gerçekleştirmede okulun örtük programının önemli bir sorumluluğu vardır. Ancak birçok eğitimci, okullardaki örtük programın, istenen nitelikte vatandaş yetiştirilebilmesi hedefine hizmet etmekten uzak olduğunu, tam tersine bu hedefe ulaşılmasını engelleyen bir yapıya sahip olduğunu belirtmektedirler. (Sarı & Doğanay, 2009).

3.5.Değerler Eğitiminde Aile Farkındalığı

Değer eğitimine ilişkin alan yazın incelendiğinde karakter eğitimi, vatandaşlık eğitimi ve ahlaki eğitim gibi farklı tanım ve yaklaşımlar ile karşılaşılmaktadır. Değer eğitiminin, hangi yaklaşımla ele alınıyor olursa olsun, kurumsal eğitimin önemli bir parçası olduğu ve toplumsal yapı ve değişmeden etkilendiği görülmektedir. (Balcı&Yanpar Yelken, 2013)

Öğrencilerin değerleri ilk kazandığı ortam çocuğun yetiştiği, toplumun temeli ve en küçük birimi olan ailedir. Bireyin çocukluğundan itibaren değerlerin bir kısmı aile içinde yaşanılarak kazanılır. Okullar ise kazanılan değerlerin daha da pekiştirileceği ve yeni bazı değerlerin aktarılacağı ve davranışa dönüştürüleceği bir ortamdır. Çocuğun vaktinin en önemli kısmını geçirdiği bu iki ortam merkez alınarak (Hökelekli&Gündüz, 2007) okul-aile işbirliği değerlerin yaşantılara aktarımında da önemli bir role sahiptir.

21. yüzyılda değişen eğitim anlayışı yeni yaklaşımları ortaya çıkarırken, çocuğun okul eğitiminde aileye önemli sorumluluklar öngörmektedir. Bunlardan bazıları, çocuğun yaratıcı olmasını teşvik etmek, özgür düşünmesine ortam hazırlamak, kendi yeteneklerini keşfetmesini sağlamak, çocukların iyi ve erdemli insan olmalarına yardımcı olmak bu alanda model olabilmek, milli manevi ve evrensel değerleri özümsemesine yardımcı olmak, kararlarına saygı duymak.(Aktepe, 2014)

Ailenin değerler eğitimine katkısının önemli ölçüde etkili olduğu düşünüldüğünde eğitim kurumları ve yönetici ve öğretmenlerin aileyi bu anlamda teşvik edici faaliyetlerde bulunmaları kaçınılmaz olmuştur. Milli Eğitim

Bakanlığının 2011 yılından itibaren başlattığı değerler eğitimi konulu etkinlikler kapsamında, okulların aileleri değerler eğitimi sürecine dahil etmeleri amaçlanmıştır. (Aktepe, 2014)

Öğretmenler, okulda verilen değerlerin aile ortamı ve çevrede yeterince pekiştirilmediğini; okul ve aile arasında işbirliği olmadığını ve verilen değerlerin davranışa dönüştürülememesinden dolayı etkisiz olduğunu belirtmektedirler.(Kan, 2010)Akbaş tarafından Ankara ilinde 8. sınıfta öğrenim gören 360 öğrenci ile yapılan araştırma bulgularında, öğretmenler, okulda verilen değerlerin aile ortamı ve çevrede yeterince pekiştirilmediği hususunda aynı görüştedirler. (Akbaş, 2004).

Baydar'ın beşinci sınıfta öğrenim gören bir grup öğrenci üzerinde yaptığı araştırmada öğrencilerin sosyal bilgiler dersindeki değerlerin kazanım düzeylerini ve öğretmenlerin karşılaştığı sorunları incelemiş ve öğrencilerinin değerleri kazanmada yetersiz oldukları belirlenmiş, öğretmenlerin bu durumun öğrenci ailelerinden kaynaklandığı görüşü ortaya çıkmıştır. (Baydar, 2009)

Tay&Yıldırım tarafından yapılan bir başka araştırmada Kırşehir ili merkez ilköğretim okullarında dördüncü ve beşinci sınıfta öğrenim gören 387 öğrenci velisinin ile yapılan araştırma sonucunda değer eğitimi konusunda veliler kendilerini yeterli görmekle birlikte çok yeterli bulmadıkları anlaşılmıştır. Veliler değer eğitiminin öncelikli olarak ailenin sonra da okulun işi olduğunu düşünmektedirler. Çok az veli ise okul ve ailenin birlikte değer eğitimi gerçekleştirilmesi gerektiğini ifade etmektedirler.(Tay&Yıldırım, 2009). Aslan tarafından Eskişehir'de yapılan araştırmada da değerlerin kazandırılmasında ailelerin yeterli ilgiyi göstermediği ortaya çıkmıştır (Aslan, 2007)

“Ortaokul Öğrencilerinin Demokratik Değerlere Sahip Olma Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi” isimli araştırmada ortaokul öğrencilerinin demokratik değerlere yüksek düzeyde sahip oldukları ortaya çıkmıştır. Fakat öğrencilerin demokratik değerleri benimsemiş olması, bu değerleri davranışlara dönüştürecek boyutta içselleştirdiğini garanti altına almamaktadır. Demokratik değerler ancak, öncelikle ailede daha sonra örgün eğitim sisteminde aile ve okul yaşamının bir parçası haline geldiği zaman, uygulama alanı bulabilecektir. Bundan dolayı evleri ve okulları demokrasinin yaşam alanı olduğu mekânlar haline getirmek büyük önem arz etmektedir. (İlğan vd. 2013)

Yapılan araştırmalar ailelerin eğitim düzeyleri ve ekonomik durumlarının da değerlerin benimsenmesinde etkili olduğu sonucunu ortaya koymuştur. Bu değişkenlerin de yer aldığı bir araştırmada anne ve babası üniversite mezunu olan öğrencilerin evrensel değerlere ilişkin tutum puan ortalamaları anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Öğrencilerden ailelerinin gelir durumu asgari ücret ve üzeri olanların evrensel değerlere ilişkin tutum puan ortalamalarının asgari ücretin altında gelire sahip ailelerin çocuklarından daha yüksek olduğu belirlenmiştir. (Durualp&Durualp, 2012).

Görüşlerine erişebildiğimiz eğitim, sosyal ve toplumbilimcilerin fikirleri ve deneysel araştırmalardan çıkan sonuçlar birey, toplum, devlet ve insanlık için çok önem taşıyan değerlerin uygulanabilirliği, yaşamsallığı ya da davranışa dönüştürme hedefinin beklenti düzeyinde olmadığını göstermektedir. Değerler eğitimi daha etkin hale getirebilmek, değerleri davranışa dönüştürebilmek için aşağıda belirtilen çözüm önerilerinin katkısı olacağı düşünülmektedir.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

1. Değerlerin kazanımını toplumsal bir gereksinim ve sorumluluk haline dönüştürme hedefine yönelik geniş tabanlı ve uygulanabilir çözümler üzerinde daha fazla düşünülebilir.

2. Postmodern çağın sunduğu ve kaçınılmaz olan bireyin özerkliği ve küresel değerler göz ardı edilmeksizin toplumun taleplerini de karşılayan özgün bir yaklaşım ortaya koymak suretiyle hem eleştirel düşünme becerisine sahip bireyler yetiştirilebilir hem de toplumun devamlılığı için ihtiyaç duyulan değerler yeniden yoruma tabi tutulup sürekliliğine katkı sağlanabilir. (Altuntaş, 2012).
3. Değerler, kuru bilgi olarak aktarılmamalı, bilgi, duygu ve davranış açısından içselleştirilmesine çalışılmalıdır. Okullar duyuşsal eğitime gerekli önemi vermemektedir. Öğretmenler değer eğitimine yönelik bilgilendirilmeli yöntem ve teknikler hususunda hem hizmet öncesi hem de hizmet içi eğitim sürecinde desteklenmelidir. Değer eğitimi ile ilgili örnek hikaye, kitap ve cd'ler okullarda yer almalıdır. Öğretmenler değer eğitiminde belirli gün ve haftalardan yararlanmaya yönelik etkinlikler yapmalıdır. (Deveci&Çengelci Köse,2014) drama, oyunlaştırma, sınıf dışı etkinlikler, örnek olay yöntemi, problem çözme, öykü, atasözleri ve deyimlerin analizi gibi uygulamalı etkinliklere daha fazla yer verilmelidir. (Yalar & Yanpar Yelken, 2011)
4. Okulda değerler eğitiminin etkili bir biçimde gerçekleştirilebilmesi için okulda değerler kültürünün oluşturulması gerekmektedir. Okullarda bu ortamı sağlamak için yapılabilecek etkinlikler : (Selanikay,2014)değerlerle ilgili şiir ve resim yarışmaları düzenleme, değer eğitimi ile ilgili okul sınıf gazetesi çıkarma, değer eğitimine ilişkin panel düzenleme ve okul personeli öğrenci velileri ve okul çevresindeki halkın katılımını sağlama, resmi, özel ve sivil toplum kuruluşları ile gerçekleştirilebilecek projeler hazırlama.
5. Değerler eğitiminde öğretim programlarının değerleri benimsetecek şekilde düzenlenmesi, etkili, farklı değerler eğitimi etkinliklerine yer verilmesi, öğretmenlerin bunları etkin biçimde uygulaması değerler eğitimini daha etkili, duygu vedavranışa yansıtacak boyuta taşıyabilir.
6. Sosyal bilgiler ders kitaplarının değerler eğitimine katkı sağlayacak şekilde hazırlanmasına özen gösterilmelidir. Değerler eğitimi bireylerin yaşam boyu beraberinde taşıyacağı karakterinin yapılanmasının da temelini oluşturduğundan değerler farklı derslerle de ilişkilendirilebilir, müfredatlar içinde yer verilebilir.
7. Değerler Eğitime ilişkin yapılan çalıştay, kongre ve seminerlerden eğitim liderleri ve denetimcilerinin ve öğretmenlerin haberdar edilmesi, tartışma görüş alışverişinde bulunulması ve öneriler alınması önemlidir. Çalışmalar sonucundaki önerilerin uygulanmasının sağlanmasına çalışılmalıdır.
8. Okullarda, yaygınlaşan şiddet olaylarına karşı ve ekonomik yaşamın getirdiği bireyselleşme ve bencilleşme tutumlarına karşı barış, demokrasi, insan hakları gibi demokratik değerler vurgulanmalıdır.
9. Yapılan araştırmalardan çıkan sonuçlara göre, öğretmenler değer eğitiminin daha yararlı hale gelmesinde ailenin önemli bir rol üstlendiğini ve ailenin öğretmenle işbirliği yapmasının gerekliliğini vurgulamaktadırlar. (Yalar & Yanpar Yelken, 2011)
Okulda verilen değerler ile ailede verilen değerlerin çatışmaması gerekir. Değer eğitiminin ailede başladığı gerçeğinden hareketle ebeveynlere ya da ebeveyn adaylarına değer öğretiminin nasıl yapılabileceği hakkında eğitimler düzenlenebilir. Okullarda verilen değerler eğitiminin ailelere de bir program dahilinde verilmesi halinde çocuk okulda ve ailede öğrendiği değerler arasında ihtilafa düşmeyecek ve olumlu sonuçlar alınabilecektir. (Aktepe,2014)
10. TV de değerlerin içselleştirilmesine yönelik programlara milli eğitim bakanlığının da (oluşturacağı komisyonlarla) katkılarıyla daha fazla yer verilmesi sağlanabilir. Çocukların televizyon izlediği

saatlerde olumlu değer örneklerini gösteren yayınlar yapılabilir. Programların toplumu, iyiye, güzele üretkenliğe, barışa ve tüm değerlere kapı açacak, farkındalık yaratacak, bireylerin kişiliklerine katkıda bulunacak olumlu davranışları pekiştirecek düzeyde programlar olması hususundaki standartların sağlanması konusunda hassasiyetle durulmalı, özgürlükler adı altında toplumsal yozlaşmaya neden olabilecek yayınların yapılması hususunda caydırıcı yasa ve yönetmelikler daha etkin biçimde uygulanmalıdır. Reklamların çocuğun gelişiminde önemli bir rol oynadığı hatırlanmalıdır, reklamcı çocuğun sağlıklı ve iyi gelişiminde reklamlardan öğrendiklerinin etkisi olduğunu unutmamalıdır. Reklamcılar, reklamlarında çocuğu, dostluk, nezaket, samimiyet, adalet, cömertlik ve başkalarına saygı gibi pozitif ve faydalı sosyal standartlar üzerinde davranmaya sevk etmelidir. (Elden & Ulukök, 2006).Medyanın sınırlanması zor etki alanındaki olumsuz yayınlardan ve bilgilerden toplumu koruyabilmek için öğretim kurumlarında verilen medya okuryazarlığı dersinin toplum genelinde yaygınlaştırılması esas alınmalıdır.

11. İlkokul ve ortaöğretim programlarında insani değerler eğitimine ilişkin ayrı ve kapsamlı programlar oluşturulabilir.
12. Değerlerin toplumca içselleştirilebilmesi için üniversite programlarına, değerler eğitimi adı altında bir ders konulabilir.
13. İlköğretim okulu yöneticilerinin, öğretmenlerin ve diğer personelin demokratik, sosyal ve kurumsal değerlere önem vermesi okulların değerlere göre yönetilmesi, öğrencilerin böyle bir ortamda öğrendikleri değerleri hayata geçirebilmeleri açısından çok önemlidir. (Yılmaz, (2007) Buna yönelik yapılan araştırmaların artırılması ise okul kültürü ve okul işgörevlerinin değer sistemleri hususundaki farkındalığını olumlu yönde etkileyecektir. Böylece değerler eğitiminde okul iklimi daha etkili ortama dönüşecektir.
14. Değerler eğitimi ile ilgili kamu spotu ve afiş proje yarışmaları düzenlenebilir.
15. Etkili değerler eğitimi ve değerlerin davranışa dönüştürülmesini sağlamak için aile eğitimi, dini eğitim, okul eğitimi, medya ve kurumsal etik başta olmak üzere değerlerin inşasını etkileyen ve etkilenen tüm faktörler bütünlük olarak bu amaca dahil edilmeye çalışılabilir. Bu amaca ulaşmak için istek ve çaba uyandırmak amacıyla değerlerin yaşamsallaştığı toplumsal ve bireysel örneklerle sunulabilir.
16. Ülkemizde uygulanan sınav sisteminin değerler eğitiminin etkili ve verimli olarak yapılmasını geri plana itiyor olması, çözülmesi gereken önemli bir husus olduğundan ilgili paydaşların görüşlerinin derinlemesine alınabileceği nitel araştırmalar tasarlanabilir. (Kurtdeğede Fidan, 2013)

KAYNAKLAR

- Akbaş, O. (2004). *Türk Milli Eğitim Sisteminin Duyuşsal Amaçlarının İlköğretim II. Kademedeki Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi*.Yayımlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Aktepe, V. (2014). Ailede Değerler Eğitimi ve Program İhtiyacı. K. Ulusoy, A. Arslan (ed.). *Farklı Yönleriyle Değerler Eğitimi İçinde* (77-94). Pegem Akademi:Ankara.

- Aladağ, S. (2012). İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretiminde Değer Eğitimi Yaklaşımlarının Öğrencilerin Sorumluluk Değerini Bilişsel Düzeyde Kazanmalarına Etkisi.TSA. 1. Giriş.
- Alav, O. (2014). Sosyal Medya'nın birey ve toplumsal yapıya etkileri. *Elektronik Sosyal Bilgiler Eğitimi Dergisi* 1(1). 1-22. <http://esosbil.aksaray.edu.tr>(2015, Mayıs 26)
- Altıntaş, M. E. (2012). Bireycilik ve Toplumculuk Tartışmaları Bağlamında Değerler Eğitimi Yaklaşımları. *Değerler Eğitimi Dergisi* . 10(24). 31-54.
- Aydemir, M. A. (2007). Tüketim: Modern dünyanın kültürel göstereni. *Kültür sosyolojisi* (ed: K. Alver ve N. Doğan). Ankara: Hece Yayınları. 271-290.
- Balcı, F. A, Yanpar Yelken, T. (2013). İlköğretim Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Değerler ve Değer Eğitimi Uygulamaları Konusunda Öğretmen Görüşleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*. 14(1). 195-213.
- Başol, G., Bardakçı, S. (2008). Eğitim Değerlerindeki Farklılaşmalar Konusunda Öğretmen Görüşlerine Yönelik Bir Çalışma . *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri / Educational Sciences: Theory & Practice*. 8(2). 439-480.
- Baydar, P. (2009). *İlköğretim beşinci sınıf sosyal bilgiler programında belirlenen değerlerin kazanım düzeyleri ve bu süreçte yaşanan sorunların değerlendirilmesi*.Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Berkant, H. G. & Sürmeli, Z. (2013). Sosyal Bilgiler Dersindeki Değerleri Kazandırmada Öğretmenlerin Günlük Yaşama Durumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi . *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 9(1). 334-348.
- Berkay, F. (2000). Küreselleştikçe Parçalanana Bir Dünyanın Düşünsel İzdüşümü : Postmodernizm. *İ. Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi* , İstanbul. 21(22). 1-12.
- Büyükbaykal, G. (2007). Televizyonun çocuklar üzerindeki etkileri. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 28, 31-44.
- Bowen, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Method*, 9 (2), 27-40.
- Dılmaç, B.& Kulaksızoğlu, A. vd. (2007). Bir Grup Fen Lisesi Öğrencisine Verilen İnsani Değerler Eğitiminin İnsani Değerler Ölçeği ile Sınanması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri / Educational Sciences: Theory & Practice* .7 (3) . 1221-1261.
- Deveci, H.&Çengelci Köse, T. (2014). Değerler Eğitiminde Güncel Olaylar ve Belirli Gün ve Haftalardan Yararlanma. K. Ulusoy, A. Arslan (ed.). *Farklı Yönleriyle Değerler Eğitimi İçinde* (192-210). Pegem Akademi:Ankara.
- Deveci, A. (2009). Çocuğun tüketici olarak tanımlanışı, reklamlarda tüketen çocuk. *Çalışma Ortamı Dergisi*, 106, 18-19.
- Durualp, E.& Durualp, E. (2012). İlköğretim II. Kademedeki Öğrenim Gören Öğrencilerin Evrensel Değerlere İlişkin Tutumlarının İncelenmesi. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi - Journal of Theoretical Educational Science*. 5(4). 484-499.
- Elden, M.&Ulukök, Ö. (2006). Çocuklara Yönelik Reklamlarda Denetim ve Etik. *Küresel İletişim Dergisi*, 2, 1-23.

- Elkatmış, M. (2014). Okul Kültüründe Demokrasinin Yeri. K. Ulusoy, A. Arslan (ed.). *Farklı Yönleriyle Değerler Eğitimi İçinde* (41-76). Pegem Akademi:Ankara.
- Elma, C. (2010).Türkiye’de Medya Okuryazarlığı Eğitimi: Medyanın İşleyişi ve Etik İlkeler Açısından Bir Değerlendirme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri / Educational Sciences: Theory & Practice*.10 (3) . 1409-1458.
- Fiske, J. (1995).Postmodernism and Television. çev. Yasemin İncelioğlu, *Marmara İletişim Dergisi, Marmara Journal of Communications*. (9). 233-249
- Hökelekli, H.&Gündüz, T. (2007).Üstün Yetenekli Çocukların Değer Yönelimleri ve Eğitimleri. Ed.)Kaymakcan, R. vd.. *Değerler ve Eğitimi içinde*. İstanbul: Dem Yay. 371-396 .
- İlğan A.& Karayığit, D.&Çetin, B. (2013) . Ortaokul Öğrencilerinin Demokratik Değerlere Sahip Olma Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi*.11(2).97-118.
- İpek, C. (1999). Resmi liseler ile özel liselerde örgütsel kültür ve öğretmen-öğrenci ilişkisi. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Kan, Ç. (2010) .Sosyal Bilgiler Dersi ve Değerler Eğitimi.*Millî Eğitim*. 187. s.139.
- Kan, Ç. (2009). Sosyal Bilgiler Eğitiminde Küresel Vatandaşlık . *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 26. 25-30.
- Kaypak, Ş., (2013). Modernizmden Postmodernizme Değişen Kentleşme. *GJEBS Global Journal of Economics and Business Studies Küresel İktisat ve İşletme Çalışmaları Dergisi*, 2 (4), 80-95.
- Kurtdede Fidan, N. (2013). Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitimi: Nitel Bir Araştırma *Value Education In Social Studies Lesson: A Qualitative Research International Journal Of Social Science* .6(3). 361-388.
- MEB (2010), *Sosyal Bilgiler Dersi 6 ve 7. Sınıflar Öğretim Programı ve Klavuzu*.
Erişim:<http://ttkb.meb.gov.tr/program2> (2015 Mayıs 22)
- Owen, G. T. (2014). Qualitative methods in higher education policy analysis: Using interviews and document analysis.*The Qualitative Report*, 19(52), 1-19.
Retrieved from <http://www.nova.edu/ssss/QR/QR19/owen52.pdf>
- Özbolat, A. (2012).Değerleri Küreselleşme Sürecinden Değerlendirmek. *Değerler Eğitimi Dergisi*. 10(24). 147-167.
- Özerkmen, N. (2012). Toplumsal Bir Olgu Olarak Şiddet. *Akademik Bakış Dergisi /Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 28(Ocak-Şubat)Kırgızistan.
- Palabıyıkoglu, R. (1997). Medya ve Şiddet . *Kriz Dergisi* 5 (2): 123-126. IV. Sosyal Psikiyatri Sempozyumu Çukurova Üniversitesi Adana.
Erişim: <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/21/63/599.pdf> (2015 Şubat 28)
- Sağlam, M. &Vural, L.& Akdeniz, C.(2011). Küreselleşmenin Türkiye’deki İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretimi Programına ve Ders Kitaplarında Görülen Yansımaları,*Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi,Electronic Journal Of Social Sciences*, 10(35). 001-015.
- Sarı, M. & Doğanay, A. (2009). İnsan Onuruna Saygı Değerinin Kazandırılmasında Örtük Program: Düşük ve Yüksek Okul Yaşam Kalitesine Sahip İki İlköğretim Okulunda Nitel Bir Çalışma. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri / Educational Sciences: Theory & Practice*. 9 (2) . 877-940.

- Selanıkay,T. (2014). Okulda Değerler Eğitimi. K. Ulusoy, A. Arslan (ed.). *Farklı Yönleriyle Değerler Eğitimi İçinde* (17-39). Pegem Akademi:Ankara.
- Shin, S. H. & Reyes, P. (1991). Assessing personel and organizational predictors of managerial commitment in schools. *Paper presented at the Annual Meeting of the Midwestern Education Research Association*, Chicago.
- Erişim: <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED339128.pdf> (2015, Mayıs 21)
- Şahin-Fırat, N. (2010). Okul Müdürü ve Öğretmenlerin Okul Kültürü ile Değer Sistemlerine İlişkin Algıları. Principals' and Teachers' Perceptions about School Culture and Value Systems. *Eğitim ve Bilim*. 35(156).
- Erişim: <http://egitimvebilim.ted.org.tr/index.php/EB/article/viewFile/84/13>(2015, Mayıs 21)
- Şimşek, N. (2011). İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersinde Öğrencilerin Demokratik Kazanımlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Millî Eğitim*, 190. 188-202.
- Tay , B.&Yıldırım, K .(2009). Sosyal Bilgiler Dersinde Kazandırılması Amaçlanan Değerlere İlişkin Veli Görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri / Educational Sciences: Theory & Practice*. 9 (3) .1499-1542.
- Tanrıverdi, B.& Apak, Ö. (2010). Türkiye, Finlandiya ve İrlanda İlköğretim Programlarının Medya Okur-Yazarlığı Eğitimi Açısından Karşılaştırılması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri / Educational Sciences: Theory & Practice*10 (2).1153-1213.
- Topses, G. (2003). *Gelişim Psikolojisi*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Türk Dil Kurumu (1998). *Türkçe Sözlük*. 2. Türk Tarih Kurumu Basımevi: Ankara. 1524
- Ulusoy, K. &Arslan, A. (2014). Değerli Bir Kavram Olarak Değer ve Değerler Eğitimi. K. Ulusoy, A. Arslan (ed.). *Farklı Yönleriyle Değerler Eğitimi İçinde* (3-15). Pegem Akademi:Ankara.
- Yalar,T.&Yanpar Yelken, T.(2011). Değerler Eğitiminin İyileştirilmesi İle İlgili Öğretmen Görüşlerinin Belirlenmesi Ve Bir Program Modülü Örneğinin Geliştirilmesi.*Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*.10(38). 79-98.
- Yazıcı, K. (2006). Değerler Eğitimi'ne Genel Bir Bakış.*TÜBAR* . XIX. 499-522.
- Yazıcı, K. (2014). Medya ve Değerler. K. Ulusoy, A. Arslan (ed.). *Farklı Yönleriyle Değerler Eğitimi İçinde* (144-189). Pegem Akademi:Ankara.
- Yeşil.R.& Aydın, D. (2007). Demokratik Değerlerin Eğitiminde Yöntem Ve Zamanlama.*Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, Turkish Journal of Social Research* .11(2). 65-84.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, K. & Ersoyol, H. (2013). Medyanın Değişen Çocukluğa Etkisi Konusunda Veli, Öğretmen Ve Öğretmen Adaylarının Görüşleri. Parent, Teacher, And Pre-Service Teachers' Views About The Effect Of Media On Changing Childhood . *The Journal of Academic Social Science Studies*. 6(4). 759-777.
- Yılmaz, K. (2007). İlköğretim Okulu Yönetici ve Öğretmenlerinin Değerlere Göre Yönetim İle İlgili Görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Educational Administration: Theory and Practice*. 52. 639-664.
- Yiğittir, S.Öcal, A. (2011).Lise Tarih Öğretmenlerinin Değerler ve Değerler Eğitimi Konusundaki Görüşleri. *Kmü Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*. 13 (20): 117-124.

SUMMARY

Values are the opinions, feelings, importance, principles or beliefs, which are adopted by most of a social group or society members and considered right and necessary to sustain the existence, adaptation and process. Values are motives that steer the behaviors. Values are the goals that organize the social living in many areas. It is important and necessary for individuals to indigenize the values and convert them into behaviors for the existence, order and continuation of that society. Non-transmission, negligence and non-adoption of the values, which give the society its identity, cause social corruption and this is one of the most significant signs of the downfall. As of the twentieth century, rapid development and change in science and technology and several negative situations induced by these changes have seriously influenced the societies. This period has both resulted in positive developments and caused rapidly increasing social problems in societies, and it continues to cause those problems. These problems, which we often witness in the world and in our country, indicate the corruption of the values that determine the social and ethical standards. This is caused by the difficulties experienced in building these values formally and informally. In other words, the intended goals can't be achieved. In this study, emphasis will be set on the problems with the adoption of the values and their conversion into behaviors and the causes of these problems; solution suggestions will be proposed in light of experimental researches for an effective values education.

After deciding the topic of our study, literature review has been examined. All documents have been analyzed by document analysis technique. Document analysis means analysing of materials about the aimed facts. The findings of document analysis have been presented as direct citation with the respect of descriptive perspective (Yıldırım & Şimşek, 2001). When both national and international studies have been examined, it is understood that a bunch of researchers have emphasized the importance of document analysis (Bowen, 2009; Owen 2014). The problems faced in value education have been categorized according to sources, evaluated their effects, and offered some solutions.

Postmodernism is one of the sources of the problems that prevail contradictions in values education. Individualism in society and the understanding of the individual's interest being forefront of those of the society bring the contradictions with it in values education and also take the discussions of whether individual's autonomy or society's request should lead.

Another influential factor in building the values is the media. Social media has the various properties such as entertainment while creating agenda or public opinion, obtaining news, sports programs, magazine programs, virtual commerce, friendship, communication, education and business. On the other hand, social media is the reason of many problems with it many problems and dangers. These are presented as: explicit and implicit/hidden messages in social media, presentation of crime and structuring of the terrorist organizations, sales, offerings and research of harmful and prohibited substances (drugs, etc.). Although social media makes individuals partly happy, on the other hand it makes the individual alone and alienates from family and community life.

The knowledge and learning level of the values education need the individual to show behaviors in their growth and development phase. Teacher behaviors are significantly effective in student's positive attitudes, academic achievement, feeling of being the focus of person in change, living feelings of accountability and shared responsibility in school and classroom environments and internalizing many other values.

The interrelations between the values of the individual and that of the organization increase the power of corporate culture. The climate of the school which is the learning environment not only affects the quality of in school education and academic achievement but it also the environment in which the individuals convert the gained information to their behavior. Therefore, when this fact is taken with the values education, it is essential to have conditions in which the students can implement in school atmosphere.

The environment for the child to get the values first is the family basic and the smallest unit of society in which the child is brought up. From childhood, some of the values are gained by living in the family. Schools are environments where the gained values are strengthened and some new values are transferred and converted into behavior. Taking these two environments where the child spends most of his or her time in the focus, the collaboration of schools and family has an important role to transfer the values in to the lives (Hökelekli & Gündüz, 2007) . Studies in the literature share the same opinion that the values given in the school environment by teachers are not consolidated by the family atmosphere.

Following solutions suggested are thought to be contribute for the effectiveness of values education and the transformation of values into behaviors.

- Without ignoring the global values and the individual's autonomy which is inevitable and offered by the postmodern era, individuals meeting the demands of society with critical thinking abilities can be grown and the values needed for the continuity of the society could be reviewed again and the continuity is contributed (Altıntaş, 2012).
- Values should not be transferred as rote learning, it should be internalized in terms of the knowledge, emotions, and behaviors.
- In order to achieve the effective values education in schools, a culture of values should be created in schools.
- The educational curriculum should be adjusted to adopt the values, different and effective activities of values education should be taken place.
- According to the results of the studies in the literature, teachers emphasize that family plays an important role in making values education more useful and need to be created collaboration between family and school (Yalar & Yanpar Yelken, 2011)
- The values given in schools and by family shouldn't conflict. With the fact that values education starts with family, there can be created for the values education of parents or candidate parents .
- In order to restrict the media, protection of the society from the negative publications and information on the hard domain; the media literacy courses should be disseminated among the society.
- For the internalization of values by society, values education courses can be given by university programs.
- To ensure effective values education and converting values into action, all factors that construct the effect of values education can be integrated, especially family education, religious education, school education, media and corporate ethics. Construction of affecting the value and affected workable inclusion .